

”ARVIOINTIKERTOMUS ON VALVONTATYÖKALU”

Raportti Lapin hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan palautekyselystä valtuutetuille ja varavaltuutetuille

Tarkastuslautakunta 14.12.2023 § 116



lapha.fi

Lapin hyvinvointialue

Lappi buresveadjinguovlu
Laapi pyereestváijeemkuávlu
Lappi pue'rrvääjjamvu'vdd



Lapin hyvinvointialue, tarkastuslautakunta

Työn nimi: ”Arviointikertomus on valvontatyökalu”. Raportti Lapin hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan palautekyselystä valtuutetuille ja varavaltuutetuille

Tekijät: Jaana Koskela, ulkoinen tarkastaja ja Riitta Erola, tarkastuspäällikkö

Sivumäärä: 36 / liitteitä 4 / liitetaulukkoja 2

Vuosi: 2023

Tiivistelmä:

Lapin hyvinvointialueen tarkastuslautakunta päätti 21.9.2023 toteuttaa palautekyselyn valtuutetuille (N=59) ja varavaltuutetuille (N=53). Kyselyn tarkoituksena oli selvittää, miten tarkastuslautakunta on onnistunut arviointitehtävässään ja yhteistyössä valtuuston kanssa sekä miten Arviointikertomus 2022 vastaa valtuuston tiedon tarpeisiin. Palautekysely on osa tarkastuslautakunnan arviointityön laadunhallinnan kokonaisuutta, jatkuvaa laadun parantamista ja kehittämistä. Kyselyn tuloksia hyödynnetään tarkastuslautakunnan arviointityössä ja arviointikertomuksen kehittämisessä.

Sähköinen kysely toteutettiin ajalla 1.-15.10.2023 (vastauksia n=6) sekä uusintakysely ajalla 23.10.-5.11.2023 (vastauksia n=9). Kyselyyn oli mahdollista vastata myös paperilomakkeella valtuuston kokouksen yhteydessä 23.10.2023. Paperilomakkeita palautettiin 25, joista hylättiin kaksi. Vastaaajien lukumääräksi muodostui siten 38 ja kyselyn vastausprosentiksi 33,9 %. Tulokset on havainnollistettu taulukoilla ja graafisilla kuvioilla. Avoimet kysymykset analysoitiin sisällönanalyysillä.

Tarkastuslautakunta on onnistunut suhteellisen hyvin tehtävässään ja Arviointikertomuksessaan vuodelta 2022. Tarkastuslautakunnan arviointityö toteuttaa lautakunnan itsensä hyväksymiä arviointiperiaatteita, jonka mukaan arvioinnin tulee olla objektiivista ja luotettavaa ja sen tulisi tukea päätöksentekoa ja toiminnan kehittämistä sekä edistää hallinnon ja päätöksenteon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Kehitettävää vastaajat näkivät eniten yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa valtuuston kanssa. Sen ei koettu olevan nykyisellään riittävää. Vastanneet odottavat arviointitietoa useammin kuin kerran vuodessa.

Tarkastuslautakunnan arviointityön kehittämistä vastaamaan vielä paremmin valtuuston tiedon tarpeisiin on jatkettava myös laadunhallinnan keinoin, ja tarkastuslautakunnan sekä valtuuston välistä vuorovaikutusta lisätään. Arviointikertomuksessa kiinnitetään jatkossa entistä enemmän huomiota selkeyteen, ymmärrettävyyteen ja kriittisyyteen sekä vaihtoehtoisten toimenpide-ehdotusten pohdintaan.

Hakusanat: arviointi, arviointikertomus, palautekysely, tarkastuslautakunta



Sisällys

1. Puheenjohtajan tervehdys	4
2. Tarkastuslautakunnan arviointityö	5
2.1. Tarkastuslautakunnan arviointityö käytännössä	6
2.2. Arviointityön tiedonlähteet.....	8
2.3. Tarkastuslautakunnan laadunhallinta ja arviointityön kehittäminen	9
3. Palautekyselyn tarkoitus, toteutus ja menetelmät	12
3.1. Palautekyselyn kohderyhmät ja aineiston keruun toteutus	13
3.2. Palautekyselyn analyysimenetelmät.....	14
4. Palautekyselyn tulokset	17
4.1. Vastaaajien taustatiedot	18
4.2. Vuoden 2022 Arviointikertomus.....	20
4.2.1. Johtopäätökset ja niistä johdetut kannanotot	21
4.2.2. Arviointikohteiden valinta	21
4.2.3. Arviointikertomus valtuutetun työkaluna.....	22
4.2.4. Ihanteellinen arviointikertomus.....	24
4.2.5. Arviointikertomuksen 2022 yleisarvosana	25
4.3. Tarkastuslautakunnan yhteistyö ja vuorovaikutus valtuuston kanssa	26
4.3.1. Tarkastuslautakunnan viestintä ja raportointi.....	26
4.3.2. Tarkastuslautakunnan onnistuminen tehtävässään	28
5. Yhteenveto ja johtopäätökset.....	30
5.1. Palautekysely laadunhallinnan osa-alueena	30
5.2. Johtopäätökset.....	32
5.3. Jatkokehittämishaasteet.....	33
6. Lähteet.....	35
Liitteet	36



1. Puheenjohtajan tervehdys

Tässä julkaisussa raportoidaan Lapin hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan toteuttaman palautekyselyn tuloksia. Tarkastuslautakunta on aluevaltuuston alainen, aluehallituksesta ja muusta toimivasta johdosta riippumaton lakisääteinen toimielin. Tarkastuslautakunnan päätavoite on arvioida valtuuston asettamien tavoitteiden toteutumista. Tarkastuslautakunnan työn tärkein tuote on vuosittainen, yleensä kesäkuussa valtuustolle esiteltävä arviointikertomus, jonka tuottama tieto palvelee poliittisia päätöksentekijöitä ja siten demokratiaa. Tarkastuslautakunnan tarkoitus on tukea aluevaltuuston päätöksentekoa tuottamalla uutta tietoa ja näkemyksiä hyvinvointialueen taloudesta ja hallinnosta. Arvioinnit sisältävät toimenpidesuosituksia ja vaihtoehtojen pohdintaa.

Palautekysely suunnattiin valtuutetuille (N=59) ja varavaltuutetuille (N=53). Tarkoituksena oli selvittää, miten tarkastuslautakunta on onnistunut arviointitehtävässään ja yhteistyössä valtuuston kanssa sekä miten Arviointikertomus 2022 vastaa valtuuston tiedon tarpeisiin. Palautekysely on osa lautakunnan työn laadun parantamista ja kehittämistä. Kyselyn tuloksia on tarkoitus käyttää tarkastuslautakunnan työn ja arviointikertomuksen kehittämisessä.

Palautekyselyn vastausprosentti oli noin 34 %, mikä ei ole päätähuimaavan korkea mutta verrattuna muihin kyselyihin kuitenkin tyydyttävä. Tarkastuslautakunta kiittää kaikkia kyselyyn vastanneita arvokkaista mielipiteistänne ja näkemyksistänne.

Kyselyn perusteella voi yleisesti todeta, että tarkastuslautakunta on valtuutettujen mielestä onnistunut suhteellisen hyvin. Vuoden 2022 arviointikertomus sisälsi vastausten perusteella valtuutetuille hyödyllistä tietoa selkeästi esitettynä. Tarkastuslautakunta jatkaa arviointikertomuksen kehittämistä, jotta se vastaisi entistä paremmin hyvinvointialueen päätöksenteon ja toiminnan kehittämistarpeisiin sekä edistäisi hallinnon ja päätöksenteon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Pyrimme kehittämään saatujen vastausten perusteella yhteistyötä ja vuorovaikutusta tarjoamalla vastaisuudessa valtuustolle arviointitietoa useammin kuin kerran vuodessa.

Hyvää alkanutta vuotta 2024!

Rovaniemellä 3.1.2024

Vesa Puuronen
Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

2. Tarkastuslautakunnan arviointityö

”Se on varmaan paras yksittäinen asiakirja minkä kaupunki tuottaa.”¹

Valtakunnallisen hyvinvointialueuudistuksen tavoitteina² on ollut turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut (sote-palvelut) sekä pelastustoimen palvelut hyvinvointialueella asuville, parantaa palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta, kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti, vastata ikääntymisen ja syntyvyydenlaskun aiheuttamiin haasteisiin sekä hillitä kustannusten kasvua. Lisäksi tavoitteena on perus- ja erityistason palvelujen entistä parempi yhteen toimivuus, samoin kuin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ja pelastustoimen palvelujen saumattomuus.

Hyvinvointialueita on muodostettu yhteensä 21.³ Lapin hyvinvointialue muodostuu 27 eri organisaatiosta: Lapin 21 kunnan⁴ sosiaali- ja terveystalouksista, Lapin sairaanhoitopiirin ja Länsi-Pohjan sosiaali- ja terveystalouksien ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymistä, Kolpeneen⁵ palvelukeskuksen kuntayhtymästä, Oulunkaaren kuntayhtymä Simon palvelujen osalta, Pelkosenniemen-Savukosken kansanterveysyhtymän kuntayhtymästä ja Lapin pelastuslaitoksesta. Lapin hyvinvointialue tytäryhteisöineen muodostaa hyvinvointialuekonsernin. Toiminta on vuonna 2022 ollut suppeaa ja tavoitteena käynnistymisvaiheella esitettiin kaksi päätavoitetta: varmistaa turvattu siirtymä ja selkeys 1.1.2023 alkaen sekä palvelutuotannon jatkuminen keskeytyksittä.⁶

Tarkastuslautakunta on suoraan aluevaltuuston alainen lakisääteinen toimielin, mikä korostaa lautakunnan riippumattomuutta aluehallituksesta ja muusta toimivasta johdosta. Tarkastuslautakunnan tehtävistä on säädetty hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 125 §:ssä ja Lapin hyvinvointialueen hallintosäännössä (HS).⁷ Oleellista olisi, että tarkastuslautakunta tuottaisi lisäarvoa ja tukea aluevaltuuston päätöksenteolle tuottamalla ja hankkimalla uutta tietoa ja näkemyksiä hyvinvointialueen taloudesta ja hallinnosta. Lisäarvoa tuottava arviointi sisältää toimenpidesuosituksia ja vaihtoehtojen pohdintaa. Asiantilan pelkkä toteaminen ei vielä riitä arvioinniksi.⁸

¹ Oulasvirta *et al.* 2019, s. 38

² <https://soteuudistus.fi/uudistus-lyhyesti-.24.1.2023,14:48>

³ Laki sosiaali- ja terveydenhuollosta ja pelastustoimesta koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulon voimaantulolaki, 616/2021 § 7

⁴ Enontekiö, Inari, Kemijärvi, Kemi, Kemijärvi, Kittilä, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Ranua, Rovaniemi, Salla, Savukoski, Simo, Sodankylä, Tervola, Tornio, Utsjoki ja Ylitornio.

⁵ Kolpeneen palvelukeskus kuntayhtymä sisältää Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen (POSKE)

⁶ Tarkastuslautakunta 11.5.2023 § 46, Arviointikertomus 2022, s. 12

⁷ Aluevaltuusto 19.12.2022 § 134, Hallintosääntö

⁸ HE 241/2020 vp, s. 628

Toiminnan onnistumisen arviointi liittyy erityisesti valtuuston asettamien tavoitteiden saavuttamisen arviointiin. Toiminnan onnistumisen arvioinnin osalta Kunnallisalan kehittämissäätiön (KAKS) tutkimuksesta⁹ nousee selkeästi esille suuri tarve informaatiolle, joka kuvaisi toiminnalla synnytettyjä tuloksia ja vaikutuksia laaja-alaisemmin ja systemaattisemmin. Suurin osa (79 %) KAKS:in tutkimukseen vastanneista käyttää valtuutettuna arviointikertomusta tietolähteenä muutaman kerran vuodessa.¹⁰ Tarkastuslautakunnan arviointikertomus on aktiivisimmin valtuutettujen käytössä valtuuston tilinpäätöskokouksen yhteydessä.

2.1. Tarkastuslautakunnan arviointityö käytännössä

Aluevaltuusto asettaa tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten.¹¹ Kaudella 2022-2025 tarkastuslautakunnassa on 15 jäsentä, jotka aluevaltuusto on valinnut 2.3.2023 § 9. Aluevaltuusto valitsee lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla valtuutettuja. Vähintään puolet lautakunnan jäsenistä tulee olla valtuutettuja tai varavaltuutettuja.¹² Tätä taustaa vasten tarkastuslautakunnalla on luontaisesti tiivis yhteys aluevaltuustoon.

Tarkastuslautakunta huolehtii hyvinvointialueissa säädettyjen tehtävien mukaisesti hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestämisestä, hyvinvointialueen ja hyvinvointialuekonsernin toimintaan ja talouteen kohdistuvasta tavoite-, tuloksellisuus- ja tarkoituksenmukaisuusarviointista sekä sidonnaisuusilmoitusten ilmoitusvelvollisuuden noudattamisen valvonnasta. Tarkastuslautakunta tiedottaa ja raportoi tehtäviinsä liittyvistä asioista ensisijaisesti aluevaltuustolle.¹³

Lapin hyvinvointialueen tarkastuslautakunta on osana arviointiperiaatteita kuvannut arvioinnin laadun varmistamista.¹⁴ Laatu varmistetaan yhdessä sovitulla prosessilla ja sen dokumentoinnilla. Tarkastuslautakunnan toiminta perustuu aina luotettavaan tiedonhankintaan ja objektiiviseen tietoon. Tietoa tulee hankkia riittävällä tarkkuudella. Laadun varmistaminen ei ole koskaan valmista, vaan se on jatkuva, dynaaminen prosessi.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida vuosittain, ovatko aluevaltuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet hyvinvointialueella ja hyvinvointialuekonsernissa toteutuneet, ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tarkastuslautakunta antaa aluevaltuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen hyväksymiensä arviointiperiaatteiden¹⁵ mukaisesti, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointitoiminnassa vastataan kysymyksiin,

⁹ Oulasvirta *et al.* 2019, s. 45-46

¹⁰ Oulasvirta *et al.* 2019, s. 69

¹¹ Laki hyvinvointialueesta 611/2021 § 125

¹² Aluevaltuusto 19.12.2022 § 134, Hallintosääntö § 14

¹³ Aluevaltuusto 19.12.2022 § 134, Hallintosääntö § 91

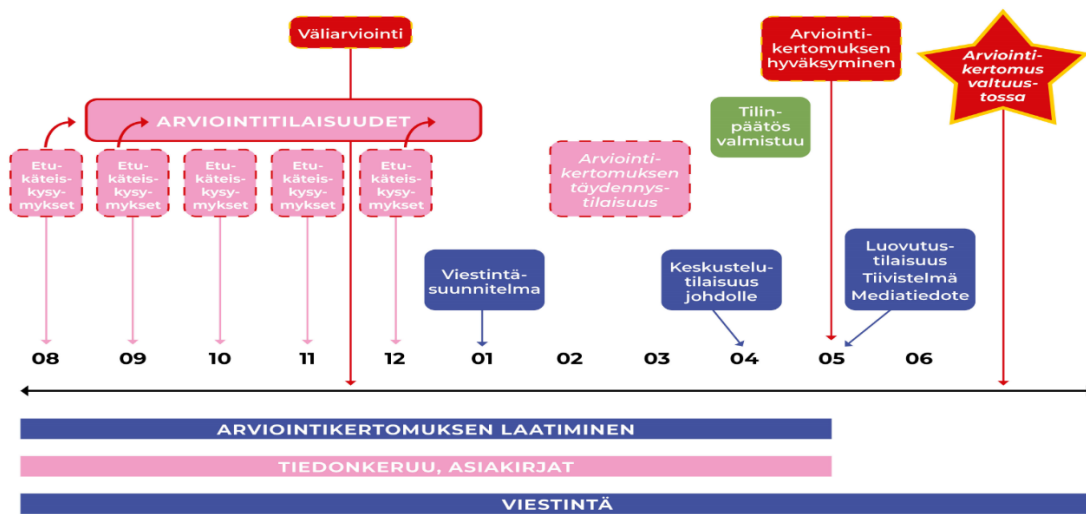
¹⁴ Tarkastuslautakunta 16.2.2023 § 21 Arviointiperiaatteet, s. 8-13

¹⁵ Tarkastuslautakunta 16.2.2023 § 21, Arviointiperiaatteet

millä tavalla arviointitoimintaa suoritetaan ja mihin tietoon arviointi perustuu. Arvioinnin tehtävänä on edistää hallinnon ja päätöksenteon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä toimintatapojen kehittämistä.

Tarkastuslautakunnan arviointityö on lakisääteisesti suunnitelmallista (Kuvio 1). Lautakunta arvioi toimintaa ja taloutta määrittelemiensä arviointiperiaatteidensa mukaisesti. Hyvinvointialueen strategia on hyväksytty aluevaltuustossa 6.2.2023 § 5, joten arviointisuunnitelma¹⁶ toimikaudeksi 2023-2025 on hyväksytty tarkastuslautakunnassa vasta 24.8.2023 § 72.

Hallinnosta riippumattoman tarkastuslautakunnan arviointikertomuksen esilläolo ja käyttö tiedon lähteenä voisi KAKS:in tutkimuksen¹⁷ mukaan olla vilkkaampaa, koska kunnan demokratian ja päätöksenteon kannalta arviointikertomus on tärkeä tiedon lähde valtuustolle. Sen avulla valtuuston on mahdollista seurata tilivelvollisen valtuuston päätöksiä toimeenpanevan hallinnon ja palvelun suoriutumista sekä tehdä sen perusteella johtopäätöksiä. Mikäli lautakunta raportoi vuoden aikana useammin kuin kesäkuussa valtuustolle osaraporteilla, käyttö tulisi sitäkin kautta aktiivisemmaksi.



Kuvio 1. Vuoden 2023 arviointikertomuksen valmistelun vuosiprosessi.¹⁸

Tarkastuslautakunta päätti 16.3.2023 § 32 pyytää viestintäsuunnitelman¹⁹ mukaisesti kirjalliset kommentit (asiatarkastus) arviointikohteilta 5.4.2023 mennessä

¹⁶ Aluevaltuusto 19.12.2023 § 134, Hallintosääntö § 91

¹⁷ Oulasvirta *et al.* 2019, s. 72

¹⁸ Grafiikka: Graafikko Saana Kivilompolo, viestintäpalvelut, Lapin hyvinvointialue

¹⁹ Tarkastuslautakunnan viestintäsuunnitelma vuoden 2022 arviointikertomuksesta hyväksyttiin 19.1.2023 § 12

kappaleen 5. Erityiset arviointikohteet osalta. Vastuu arviointikertomuksen sisällöstä on kommenteista huolimatta edelleen tarkastuslautakunnalla. Asiatarkastuksen tarkoituksena on ollut lisätä arvioinnin luotettavuutta. Arviointikertomusta on lisäksi käsitelty hyvinvointialueen johtoryhmän ja arviointikohteiden kanssa keskustelutilaisuudessa 20.4.2023. Arviointikertomus 2022 luovutettiin aluevaltuuston puheenjohtajalle 22.5.2023 erillisessä luovutustilaisuudessa. Aluevaltuusto käsiteli Arviointikertomuksen 2022 kokouksessaan 12.6.2023 § 24.

Arviointikertomuksesta viestitään tarkastuslautakunnan viestintäsuunnitelman²⁰ mukaisesti. Jokavuotisia kohderyhmiä ovat valtuutetut, hyvinvointialueen asukkaat, hyvinvointialuekonsernin johto, arviointikohteet ja media. Hyvinvointialueen asukkaille viestitään erityisesti verkkosivuilla²¹ ja Lapin hyvinvointialueen henkilöstölle intranetissä (Kaltio). Arviointikertomus 2022 on tehty sekä suomen kielen, että saamen eri kieliversioina tiivistelmät.²²

2.2. Arviointityön tiedonlähteet

Arviointi perustuu tarkastuslautakunnan arviointitilaisuuksissa saamiin tietoihin ja havaintoihin, tilintarkastajien raportteihin, toimintakertomus- ja tilinpäätöstietoihin ja muihin hyvinvointialueen asiakirja-aineistoihin sekä aluevaltuuston ja muiden toimielinten päätöksiin. Lisäksi hyödynnetään valtakunnallisia selvityksiä ja vertailuja.²³

Tarkastuslautakunnan merkittävä tietolähde on arviointitilaisuudet, joita järjestetään lautakunnan harkinnan mukaan kaikista tai osasta sen työohjelman mukaisista erityisten arviointien kohteista. Tilaisuuksissa tietoa saadaan arviointitilaisuuksiin kutsuuilta asiantuntijoilta. Hallintosäännön 90 §:n mukaan lautakunnan määräämillä luottamushenkilöillä ja viranhaltijoilla on läsnäolovelvollisuus tarkastuslautakunnan kokouksessa lautakunnan niin päättäessä. Lautakunnan kokoukseen voidaan kutsua asiantuntijoita lautakunnan arviointityössä tai muussa toiminnassa tarvittavan yleisinformaation saamista varten.

Lautakunta voi tehdä haastatteluja, kyselyjä ja tutustumiskäyntejä arvioinnin tietoperustan laajentamiseksi. Näistä se päättää toteuttamissuunnitelmassa. Lisäksi lautakunta voi pyytää toteuttamissuunnitelmassa määritellysti tai arviointitilaisuuden jälkeen käytävässä ohjauskeskustelussa kohteena olevilta yksiköiltä tietoja tai selvityksiä kirjallisina.²⁴

Tarkastuslautakunnan Arviointikertomus 2022 on tehty tieteellisen kirjoittamisen periaatteita noudattaen, lähteet on merkitty alaviittauksina ja arviointikertomuksen

²⁰ Tarkastuslautakunta 19.1.2023 § 12

²¹ <https://www.lapha.fi/>

²² <https://lapha.fi/tietoameista/tarkastuslautakunta>, 23.11.2023, 10:53

²³ Tarkastuslautakunta 11.5.2023 § 46, Arviointikertomus 2022, s.9.

²⁴ Tarkastuslautakunta 16.2.2023 § 21, Arviointiperiaatteet 2023-2025. s.11

lopussa on omana kappaleenaan, 7. Lähteet.²⁵ Näin on mahdollista arvioida lähteiden käyttöä, niiden tarkoituksenmukaisuutta ja aitoutta.

2.3. Tarkastuslautakunnan laadunhallinta ja arviointityön kehittäminen

Laatu on tärkeä menestystekijä, jolla varmistetaan Lapin hyvinvointialueen asukkaiden tyytyväisyyttä toimintaa. Kokonaisvaltaisen laatu- ja kehittämistyön avulla varmistetaan työprosessien sujuvuus, yhteistyön joustavuus ja toiminnan taloudellisuus. Palvelun laatu on koko työyhteisön asia. Se on johdon ja henkilöstön yhteistyötä ja vaatii molempien sitoutumisen. Osaava, motivoitunut ja työyhteisöön sitoutunut henkilöstö on laadun edellytys. Laadunhallinta on osa arkityötä, yhteistyötä ja vuorovaikutusprosesseja. Oman työn kehittäminen on jokaisen työntekijän tehtävään sisäänrakennettu velvollisuus.

Laadunhallinta voidaan määrittää vaatimustenmukaisuutena. Sosiaali- ja terveyspalveluille sekä pelastuspalveluille on esim. laista tulevat määritetyt kriteerit, joiden toteutumista voidaan arvioida vaatimusten tarkkuuden toteutumisen näkökulmasta. Laaduntuottokyvyn tulee olla jatkuvaa. Aina, kun hajonta on liian suurta, syntyy hukkaa. Laadunhallinta on virheiden vähentämistä ja hajonnan supistamista.²⁶ Tarkastuslautakunnan laadunhallinnan ja arviointityön kehittämisen osaluaita ovat seuraavat: arviointiperiaatteet, itsearviointi, laatu- ja toimintajärjestelmä, palautekyselyt, prosessit ja tietolähteet. (Kuvio 2).



Kuvio 2. Tarkastuslautakunnan laadunhallinta ja arviointityön kehittäminen.²⁷

²⁵ Tarkastuslautakunta 11.5.2023 § 46, Arviointikertomus 2022, s.37

²⁶ IMS tietokirja 2018, s. 9

²⁷ Grafiikka: Graafikko Saana Kivilompolo, viestintäpalvelut, Lapin hyvinvointialue

Arviointiperiaatteet

Tarkastuslautakunnan 16.2.2023 § 21 päättämässä arviointiperiaatteissa²⁸ määritetään arviointityön yleiset, eettiset ja kohdentamisen periaatteet sekä miten arvioinnin laatu ja vaikuttavuus varmistetaan. Arviointi on suunnitelmallista ja tuloksista viestitään.

Itsearviointi

Tarkastuslautakunta tekee kaksi kertaa valtuustokaudessa oman toimintansa itsearvioinnin.²⁹ Ensimmäinen itsearviointi toteutetaan keväällä 2024. Itsearviointi toteutettaneen siten, että se ei ota kantaa valittavaan Lapin hyvinvointialueen laatu- ja toimintajärjestelmään. Itsearviointilomaketta suunnitellaan, työstetään ja laaditaan yhteistyössä muiden hyvinvointialueiden ulkoisen tarkastuksen yksikön kanssa. Tällä tavoin saadaan hyödynnettyä ja levitettyä hyviä käytäntöjä.

Tarkastuslautakunnan arviointityön kehittämistä edesauttavat myös lautakunnan jäsenten osallistuminen koulutuksiin ja mm. hyvinvointialueiden tarkastuslautakuntien yhteisseminaareihin ja tapaamisiin sekä lautakuntien ja viranhaltijoiden muu yhteistyö. Lautakunta voi järjestää omia seminaareja.³⁰

Laatu- ja toimintajärjestelmä

Järjestelmällisen kehittämistyön edellytyksenä on yhtenäinen laatu- ja toimintajärjestelmä, joka todennetaan ja dokumentoidaan sähköisen järjestelmän avulla, jolloin toiminta saadaan yhdenmukaiseksi ja vertailtavaksi. Järjestelmän avulla varmistetaan arvioinnin ja toiminnan luotettavuus sekä yhteinen kieli, tavoitteet ja mittarit.

Lapin hyvinvointialueen koko organisaatiota koskeva laadunhallintatyö on vasta alussa. Laadunhallintajärjestelmästä ei ole vielä päätetty. Vaikka Lapin hyvinvointialueella on hankittuna toimintajärjestelmänä IMS (Integrated Management Systems),³¹ ei prosesseja, niiden vaiheita, eikä organisaatiotakaan ole toistaiseksi kuvattu. Organisaation jatkuva kehittäminen on välttämätöntä. Toimintaympäristö on jatkuvassa muutoksessa ja uusiin haasteisiin on reagoitava nopeasti. Samoin kilpailu osaavasta työvoimasta hyvinvointialueilla ja hyvinvointialueiden kesken kiristyy koko ajan.

Tarkastuslautakunta kehittää toimintaansa ja tehtäviensä toteuttamistapoja jatkuvan kehittämisen periaatteen mukaisesti. Kokonaisvaltaisen laatu- ja kehittämistyön³² avulla varmistetaan työprosessien sujuvuus, yhteistyön joustavuus ja toiminnan tuloksellisuus. Vuosittaiset kehittämiskohteensa lautakunta määrittää työohjelmassaan. Lautakunta seuraa palautetta, jota se saa arviointikertomuksista

²⁸ <https://lapha.fi/tietoameista/tarkastuslautakunta>

²⁹ CAF 2006, s. 35-38

³⁰ Tarkastuslautakunta 16.2.2023 § 21, Arviointiperiaatteet 2023-2025. s.13-14

³¹ Tietohallintopäällikkö viranhaltijapäätös 31.3.2023 § 1

³² EFQM 2012

muun muassa aluevaltuustolta. Laadunvarmistuksen menetelminä käytetään tehtyjä sidosryhmäkyselyjä (luottamuselimet, asiakkaat, hyvinvointialueen asukkaat, muut hyvinvointialueet tai arviointikohteet). Lisäksi lautakunta voi hankkia toiminnan vakiinnuttua ulkopuolisen asiantuntijan laatuauditoinnin arviointikertomuksesta.

Palautekysely

Palautekysely on osa tarkastuslautakunnan ja ulkoisen tarkastuksen yksikön laa-
tutyötä. Palautekysely valtuutetuille ja varavaltuutetuille toteutetaan kaksi kertaa
valtuustokaudessa. Poikkeuksellisesti palautekysely toteutetaan seuraavan kerran
keväänä 2026. Myös virkajohdolta on mahdollista kysyä palautetta. Vertailua vas-
taaviin hyvinvointialueiden kyselyihin ei ollut mahdollista tehdä, sillä vastaavia ky-
selyjä ei joko ole tehty tai niitä ei juurikaan ole saatavilla. Hyvinvointialueiden ul-
koisen tarkastuksen verkostossa³³ on osoitettu kiinnostusta palautekyselyyn,
mutta vastaavia kyselyjä ei oltu tehty.

Prosessit

Tarkastuslautakunnan keskeiset pääprosessit kuvataan toimintajärjestelmään
(IMS, Integrated Management Systems), joka on hankittuna Lapin hyvinvointialu-
eelle keväällä 2023. Vaikka koko hyvinvointialueen organisaatiota koskevia tietoja
ei olekaan, ulkoisen tarkastuksen yksikkö voi tehdä prosessikuvaukset vaiheineen
Lapin keskussairaalan aikaisemmin ylläpitämään IMS:iin, josta tiedot voidaan siir-
tää sellaisenaan myöhemmin Lapin hyvinvointialueen koko organisaatiota koske-
vaan IMS:iin. Lapin hyvinvointialueella on käynnistymässä koko hyvinvointialueen
tasoinen IMS-projekti.³⁴ Tarkastuslautakunnan ja ulkoisen tarkastuksen yksikön
prosessikuvausten aikataulu on kevät - kesä 2024.

Tietolähteet

Tarkastuslautakunnan merkittävä tietolähde on arviointitilaisuudet. Lautakunta voi
lisäksi tehdä haastatteluja, kyselyjä ja tutustumiskäyntejä arvioinnin tietoperustan
laajentamiseksi. Arviointityön tietolähteet on kuvattu kappaleessa 2.2.

³³ Epävirallinen, omaehtoisesti koottu ulkoisten tarkastajien verkosto koostuu hyvinvointialueiden ulkoisen tarkastuksen viranhaltijoista; aiemmin sairaanhoitopiireillä on ollut vastaava verkosto

³⁴ Tapaaminen Lapin hyvinvointialueen laadunhallinnan viranhaltijoiden kanssa 1.12.2023

3. Palautekyselyn tarkoitus, toteutus ja menetelmät

Palautekyselyn tarkoituksena on selvittää, miten tarkastuslautakunta on onnistunut arviointitehtävässään ja yhteistyössä valtuuston kanssa, sekä miten erityisesti Arviointikertomus 2022 on vastannut valtuuston tiedon tarpeisiin.

Aluevaltuuston voidaan katsoa olevan tarkastuslautakunnan ”pääasiakas”, ja tarkastuslautakunnan toiminnassa on aito pyrkimys asiakaslähtöisyyteen.³⁵ Tarkastuslautakunta hyödyntää tässä raportissa esitettyjä tuloksia tulevassa arviointityössä ja arviointikertomuksissaan.

Palautekysely on myös osa tarkastuslautakunnan oman työn laadun varmistamista saatujen tulosten perusteella. Muita keinoja laadun parantamiseksi tarkastuslautakunnalla on muun muassa itsearviointi ja prosessikuvaukset (Kuvio 2). Näillä menetelmillä varmistetaan tarkastuslautakunnan laadunhallintaa ja arviointityön kehittämistä. Tarkastuslautakunnan toiminta on tietoperusteista ja perustuu luotettavaan tietoon.

Palautekyselyn suunnitteluun osallistui ulkoisen tarkastuksen yksikkö ja tarkastuslautakunta sekä erityisesti lautakunnan puheenjohtaja. Käytännön toteutuksesta vastasi ulkoisen tarkastuksen yksikkö. Palautekyselyä ei ole aiemmin tehty, sillä Lapin hyvinvointialue on aloittanut toimintansa vuonna 2022 ja vuosi 2023 on sen ensimmäinen varsinainen toimintavuosi. Palautekysely toteutetaan tulevaisuudessa kaksi kertaa valtuustokaudessa. Koska kysely toteutettiin nyt ensimmäistä kertaa, ei vertailupohjaa vielä ole. Tulevaisuudessa samansisältöisenä toteutettuna kyselyllä voidaan selvittää saavutettua muutosta asetettujen tavoitetasojen avulla ja sitä kautta kehittämistoimenpiteiden vaikuttavuutta laadun parantamisen toteamiseksi.

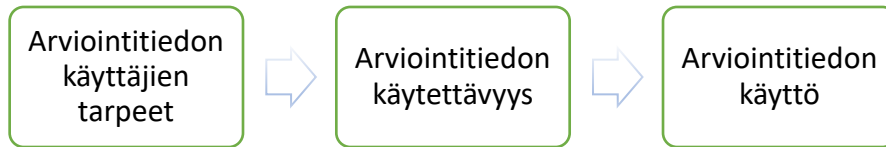
Palautekyselystä saatu tieto auttaa tarkastuslautakuntaa kehittämään arviointikertomusta vastaamaan yhä paremmin aluevaltuutettujen tiedon, erityisesti arviointitiedon, tarpeita. Tarkastuslautakunnalla on käytännöllinen tiedon intressi, mutta raportti tukee myös mahdollista tutkimustiedon tuottamista tulevaisuudessa. Tarkastuslautakunnan on mahdollista myös suunnata sekä ulkoisen tarkastuksen yksikön että lautakunnan jäsenten koulutusta kyselyn tulosten pohjalta. Tulosten pohjalta laaditaan kehittämistoimenpide-ehdotuksia. Palautekyselyllä tarkastuslautakunta hakee tietoa valtuutetuilta arviointikertomuksen sisällön, luettavuuden ja selkeyden kehittämiseksi. Palautekysely on osa luotettavaan tietoon perustuvaa jatkuvaa laadun parantamista.

Raportin tiedonhankintakeinona on käytetty surveyn³⁶ tyyppistä palautekyselyä aluevaltuustolle. Kyselyssä oli yhteensä 14 eri monivalinta- tai avoimia kysymyksiä. Monivalintakysymykset sisälsivät erilaisia vaihtoehtoja, väittämiä tai sanoja. Arviointikertomukseen on tiivistetty valtava määrä monimutkaistakin tietoa, jonka

³⁵ Ks. EFQM 2012, asiakassuuntautuneisuus

³⁶ Survey on tutkimusstrategia, jonka tavoitteena on koota kysely- tai haastattelumenetelmillä tietoa suurehkoista määrätystä edustavalla satunnaisotannalla valituista tutkimuskohteista.

tulisi olla tiedon käyttäjien omaksuttavissa ja ymmärrettävissä, jotta se täyttää tiedon käyttäjien, ensisijaisesti siis valtuutettujen, tarpeita. Raportti antaa laajan ja monipuolisen katsauksen Lapin hyvinvointialueen aluevaltuuston arviointitiedon käytöstä ja sen käytettävyydestä (Kuvio 3).



Kuvio 3. Arviointikertomuksen tiedon hyödyllisyys ja käyttö³⁷

3.1. Palautekyselyn kohderyhmät ja aineiston keruun toteutus

Tarkastuslautakunta päätti 21.9.2023 § 84 toteuttaa palautekyselyn ajalla 1.-15.10.2023. Tarkastuslautakunnan palautekysely (Liite 1) lähetettiin sähköisesti 29.9.2023 kaikille Lapin hyvinvointialueen valtuutetuille (N=59) ja varavaltuutetuille (N=50). Palautekysely lähetettiin sähköpostiviestinä Lapin hyvinvointialueen kirjaamon kautta valtuutettujen ja varavaltuutettujen lapha.fi-sähköpostiosoitteisiin, jotka on luotu kaikille valtuutetuille ja varavaltuutetuille, jotka ovat toimittaneet henkilötietonsa.

Kaikki varavaltuutetut eivät kuitenkaan olleet toimittaneet henkilötietojaan ja siten lapha.fi-sähköpostiosoitetta ei ole luotu, eikä kyselyä voitu tästä teknisestä syystä lähettää näille henkilöille. Tämän vuoksi varavaltuutettujen lukumäärä on siten pienempi kuin valtuutettujen määrä. Palautekyselyyn liitettiin tarkastuslautakunnan puheenjohtaja Vesa Puurosen saatekirje (Liite 2). Vastauksia kyselyyn saatiin vain kuusi (n=6) ja vastausprosentti oli 5,5 %.

Aluevaltuuston kokouksessa 9.10.2023 tarkastuslautakunnan puheenjohtaja Vesa Puuronen vielä erikseen mainitsi käynnissä olevasta palautekyselystä ja motivoi valtuutettuja vastaamaan kyselyyn.³⁸ Kyselyn ollessa käynnissä lähetettiin myös muistutusviesti 10.10.2023 kaikille palautekyselyn saaneille vastaanottajille.

Valtuuston kokouksessa 9.10.2023 aluevaltuusto myönsi eron kahdelle valtuutetulle. Ensimmäisen palautekyselyn aikana 1.-15.10.2023 näihin valtuustoryhmiin ei ehditty kutsua uusia varavaltuutettuja. Näin ollen ei voida tietää, vastasivatko kyseiset valtuutetut palautekyselyyn ennen eroaan. Muistutusviestiä ei lähetetty valtuutetuille, joille valtuusto oli myöntänyt eron.

Uusintakysely toteutettiin ajalla 23.10.-5.11.2023, ja Lapin hyvinvointialueen kirjaamosta lähetettiin 23.10.2023 sähköpostiviesti valtuutetuille ja varavaltuutetuille (ml. uudet kolme varavaltuutettua). Saatekirjeen sisältö oli sama kuin aiemmissa

³⁷ Mukaillen Oulasvirta *et al.* 2019, s.30

³⁸ Lapin hyvinvointialueen aluevaltuuston kokous 9.10.2023

viesteissä (Liite 2). Uusintakyselyn ajanjaksolla (23.10.-5.11.2023) aluevaalilautakunta käsitteli uusien varavaltuutettujen kutsumista varavaltuutetuksi ja aluevaltuusto kutsui kolme uutta varavaltuutettua, siten varavaltuutettujen kokonaismääräksi muodostui 53.

Lisäksi kyselyyn vastaaminen mahdollistettiin paperilomakkeella 23.10.2023 aluevaltuuston kokouksen yhteydessä, jolloin palautettiin yhteensä 25 lomaketta, joista kaksi hylättiin (lomakkeet tyhjiä).

Palautekysely tehtiin Forms-kyselynä. Microsoft Forms on sähköinen kyselytyökalu, joka mahdollistaa kyselyt, äänestykset ja kokeet. Lapin hyvinvointialueella on käytössään Microsoft-tuoteperhe, joten kyselytyökalusta ei muodostunut lisä kustannuksia tarkastuslautakunnalle. Microsoft Forms toimii kaikilla verkkoselaimilla ja laitteilla.³⁹

Kysely toteutettiin anonyyminä, jossa vastaajien tiedot salataan täydellisesti. Forms mahdollistaa kyselyn anonymiteetin, jossa yksittäistä vastaajaa ei ole mahdollista tunnistaa, eikä kyselyllä kerätty henkilötietoja. Mikäli vastaajia jonkin kysymyksen kohdalla oli alle viisi (5), on pienimmät vastaajaryhmät yhdistetty tulosten esittämisessä anonymiteetin vuoksi.

Kyselyssä oli yhteensä 14 kysymystä, joista kaksi oli avointa kysymystä. Aikaa vastaamiseen arvioitiin sähköistä kyselyä luodessa kuluvan noin 10 minuuttia, mutta kyselyn käynnistyttyä vastaamisajaksi muodostui (tieto järjestelmästä) noin kahdeksan minuuttia. Kyselyssä oli kolme pakollista kysymystä, joihin kaikkien vastaajien oli vastattava, että kyselyssä pääsi eteenpäin. Muut 11 kysymystä olivat valinnaisia vastattavaksi.

Kyselyn sähköinen aineisto säilytetään ulkoisen tarkastuksen yksikön tietoturvallisella verkkolevyllä, jolla on rajatut käyttöoikeudet. Paperisista vastauslomakkeista vastaukset on siirretty sähköiseen muotoon. Aineisto on koodattu ja anonymiteetti siten varmistettu. Paperisia vastauslomakkeita säilytetään seuraavaan kyselyyn saakka lukollisessa kaapissa ulkoisen tarkastuksen yksikössä. Lapin hyvinvointialueella ei ole tarkempaa ohjeistusta omana työnä tehtyjen raporttien arkistointiin ja aineistojen säilytykseen.

3.2. Palautekyselyn analyysimenetelmät

Kysely toteutettiin Forms -kyselynä. Aineisto on sekä määrällistä (kvantitatiivista) että laadullista (kvalitatiivista). Sähköisestä Forms-kyselystä⁴⁰ vastaukset siirrettiin excel-taulukkaan, ja tulokset on havainnollistettu taulukoilla ja graafisilla kuvioilla.

³⁹ <https://www.microsoft.com/fi-fi/microsoft-365/online-surveys-polls-quizzes> 3.10.2023 klo 7:43

⁴⁰ Microsoft Forms -kuvaus, <https://www.microsoft.com/fi-fi/microsoft-365/online-surveys-polls-quizzes>, 25.9.2023, klo 15:23

Monivalintakysymysten määrälliset tulokset on esitetty absoluuttisina lukuina, prosentteina, ristiintaulukointeina, keskiarvoina, frekvensseinä ja hajontoina. Tulosten vieminen exceliin Forms-työkalusta mahdollisti välitaulukot, ristiintaulukoinnit ja muun analysoinnin, kuten taustatietojen suodatuksen vastauksiin. Tulosten säilyttäminen sekä alkuperäisessä taulukossa että excel-taulukoissa mahdollistaa tulosten tarkistamisen alkuperäisestä aineistosta. Luotaessa excelin välitaulukkoja on kuitenkin riskinä, että kaikki tieto ei sellaisenaan siirry. Tiedot tarkistettiin tämän vuoksi useampaan kertaan.

Avoimet kysymykset analysoitiin induktiivisella sisällön analyysillä. Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan mielekästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota. Analyysillä luodaan selkeyttä aineistoon, jotta voidaan tehdä luotettavia ja selkeitä johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä.⁴¹

Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jossa etsitään tekstin merkityksiä. Laadullinen aineistolähtöinen eli induktiivisen aineiston analyysi jaetaan kolmevaiheiseksi prosessiksi: 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen.⁴² Ilmaisuja esitetään myös suorina lainauksina.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa reliabiliteetti ja validiteetti ovat mittarin tärkeimmät ominaisuudet. Reliabiliteetti osoittaa sen, missä määrin mittari mittaa tutkittavaa ominaisuutta, kuinka luotettava ja pysyvä mittari on sekä mittaustulosten pysyvyyttä ja johdonmukaisuutta.⁴³ Validiteetilla tarkoitetaan mittarin pätevyyttä eli sitä, mittaako se tarkoitettua asiaa. Valtuutetut ja varavaltuutetut olivat vastanneet lähes kaikkiin lomakkeen kysymyksiin.

Vastausten arviointiasteikko oli 1-5, jossa numero 3 vastasi ”en osaa sanoa” -vaihtoehtoa. Lomakkeilla oli jonkin verran puutteellisia vastauksia, jotka voivat olla merkki siitä, ettei kysymyksiä oltu täysin ymmärretty, vastausvaihtoehdot olivat suppeita tai kysymykset eivät koskeneet kaikkia vastaajia. Avokysymysten käyttö toi lisätietoa, joka tuki muilla kysymyksillä saatua tietoa.

Tämäntyyppisissä kyselytutkimuksissa tuskin koskaan saavutetaan täyttä kattavuutta.⁴⁴ Palautekyselyyn oli vapaaehtoista vastata, eikä sen yhteydessä järjestetty esimerkiksi työpajaa tai muuta yhteistä työskentelyä, jonka yhteydessä kyselyyn olisi vastattu. Vastaajien lukumäärä (n=38) on kuitenkin tarpeeksi hyvä, jotta tarkastuslautakunta voi käsitellä palautetta riittävänä ja luotettavana sekä kehittää

⁴¹ Tuomi & Sarajärvi 2011, s.108

⁴² Tuomi & Sarajärvi 2011. s.108-109

⁴³ Polit & Hungler 1997

⁴⁴ <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/raportointi/raportointi/> 3.10.2023 klo 8:30

toimintaansa tietoperusteisesti. Suhteellisen hyvä vastausprosentti (33,93 %) kertoo, että valtuusto pitää asiaa tärkeänä ja haluaa antaa palautetta tarkastuslautakunnalle.

Vastaajien määrän vuoksi tiedon yleistettävyyteen on suhtauduttava kriittisesti. Vertailuna Kunnallisalan kehittämissäätöön demokratiakyselyssä kunnanvaltuutetuille vastausprosentti oli 15,1 %⁴⁵ ja hankintastrategiasta tehtyyn kyselyyn Lapin hyvinvointialueen valtuutetuille ei saatu yhtään vastausta.⁴⁶ Sen sijaan esimerkiksi Tampereen kaupunkiseudun kyselyyn yhteistyön tulevaisuudesta luottamushenkilöiden vastausprosentti oli 41 % vaihdellen Oriveden 61 %:sta Lempäälän 26 %:iin.⁴⁷ Suurten kaupunkien tarkastuslautakunnat ovat toteuttaneet valtuustokyselyjä ja viranhaltijakyselyjä säännöllisesti vuodesta 2008. Vuonna 2014 luottamushenkilöiden vastausprosentit vaihtelivat välillä 25-54 % ja vuonna 2019 välillä 13-46 %. Kyselyssä olivat mukana Espoo, Helsinki, Jyväskylä, Kuopio, Lahti, Oulu, Tampere, Turku ja Vantaa.⁴⁸

Lapin hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan palautekyselyn muutamat poikkeamat joidenkin kysymysten kohdalla johtuvat paperilomakkeen käytöstä verrattuna sähköiseen kyselyyn tai kyselyn tarkoitukseen. Yhdessä paperilomakkeessa arvosana Arviointikertomukselle 2022 oli merkitty 3+, jolloin tämä on kirjattu kolmena (3). Yhdessä paperilomakkeessa ihanteellisen arviointikertomuksen sanoja (monivalintakysymys, viisi valittava) oli valittu neljä, nämä neljä kirjattiin. Yhdessä paperilomakkeessa sanoja oli valittu yhdeksän, näitä ei kirjattu (testattu, että tällä ei ollut merkitystä tiedon luotettavuuteen ja tulokseen). Yhdessä paperilomakkeessa oli kysymykseen 5. (Käsittelikö valtuustoryhmä Arviointikertomusta ryhmäkokouksessaan, monivalintakysymys, vain yksi vastaus mahdollista valita), vastattu valitsemalla kyllä ja kirjoitettu käsin lisäksi: "Mutta ei käsitelty kriittisesti." Tämä vastaus hylättiin. Sähköisellä lomakkeella näitä edellä kuvattuja ongelmia ja poikkeamia ei ole, koska järjestelmä pakottaa valitsemaan oikean määrän.

⁴⁵ Mykkänen 2021, s. 15

⁴⁶ Hankintapäällikkö Hilikka Neuvonen aluevaltuuston kokouksessa 20.11.2023.

⁴⁷ Tampereen kaupunkiseudun kysely yhteistyön tulevaisuudesta 2016. <https://tampereenseutu.fi/wp-content/uploads/2020/09/Yhteistyön-tulevaisuus-kyselyn-tulokset.pdf>

⁴⁸ Suurten kaupunkien valtuustokyselyn ja viranhaltijakyselyn raportti 2019. <https://tampere.cloudnc.fi/download/noname/%7B065dda00-9f72-4bf0-b609-cf6541eda233%7D/3822761s>:



4. Palautekyselyn tulokset

”Toiminnan pitäisi näkyä useammin kuin kerran vuodessa.”

Koska sähköinen kysely ei toteutunut pelkästään sähköisenä kyselynä suunnitellusti vähäisen vastausaktiivisuuden vuoksi, kysely jouduttiin toteuttamaan useammassa vaiheessa. Vastauksia saatiin 1.-15.10.2023 ajalla vain kuusi eli vastausprosentti oli 5,5 %. Tarkastuslautakunta päätti toteuttaa uusintakyselyn sähköisenä ajalla 23.10.-5.11.2023, jonka aikana saatiin yhdeksän sähköisesti annettua vastausta lisää. Lisäksi ulkoisen tarkastuksen yksikön viranhaltijat (N=2) jalkautuivat aluevaltuuston kokoukseen 23.10.2023 ja kyselylomakkeita jaettiin paperisena. Valtuustossa läsnäolleet palauttivat yhteensä 25 lomaketta, joista kaksi oli tyhjää (ne hylättiin). Vastauksista 39,47 % annettiin sähköisesti ja paperisena 60,53 %.

Kyselyssä oli kolme pakollista kysymystä, joihin oli vastattava, jotta kyselyssä pääsi eteenpäin. Muut 11 kysymystä olivat valinnaisia vastattavaksi. Kolme pakollista kysymystä olivat: valtuutettu/varavaltuutettu, valtuustoryhmä ja kuinka kauan on toiminut valtuutettuna. Nämä taustatiedot haluttiin vastaajilta vähintään.

Lähes kaikkiin valinnaisiin kysymyksiin saatiin vastaukset kaikilta 38 vastaajalta. Vastaaja saattoi jättää joihinkin yksittäisiin kysymyksiin vastaamatta. Vähiten vastauksia saatiin avoimiin kysymyksiin (kysymys 11. n=11, kysymys 12. n=13). Vastaajat arvioivat valinnaisia väittämiä asteikolla 1 – 5; täysin eri mieltä (1), eri mieltä (2), en osaa sanoa (3), samaa mieltä (4) ja täysin samaa mieltä (5).

Kyselyssä esitettiin kysymyksiä Arviointikertomuksesta 2022. Arviointikertomuksesta 2022 esitettiin 12 väittämää, jotka olivat neutraaleja tai positiivisia kuvauksia arviointikertomukselle. Arviointikertomuksen kehittämistä kysyttiin myös avoimella kysymyksellä (kysymys 11.). Tarkastuslautakunnan yhteistyötä, viestintää, vuorovaikutusta ja raportointia selvitettiin myös väittämillä (9 väittämää). Vuorovaikutuksen kehittämistä kysyttiin myös avoimella kysymyksellä (kysymys 12). Lisäksi kysyttiin yleisarvosanaa Arviointikertomukselle 2022 sekä tarkastuslautakunnalle tehtävässään onnistumisessa.

Tulokset on analysoitu palautekyselyn teemojen mukaan alaluvuittain seuraavasti: 4.1. Vastaajien taustatiedot, 4.2. Vuoden 2022 Arviointikertomus ja 4.3. Tarkastuslautakunnan yhteistyö valtuuston kanssa.

4.1. Vastaajien taustatiedot

Lapin hyvinvointialueen aluevaltuustossa on 59 jäsentä.⁴⁹ Aluevaltuuston puheenjohtajana on toiminut aluevaltuuston päätöksellä 2.3.2023 § 7 toiminut Johanna Ojala-Niemelä.

Aluevaltuuston suurin valtuustoryhmä on selkeästi Keskusta (n=20). Seuraavina tulevat Sosialidemokraatit (n=9), Kokoomus + KD (n=9) ja Vasemmistoliitto (n=8), Perussuomalaiset (n=7), Lapin sitoutumattomat (n=4) ja Vihreät (n=2). Valtuuteuille valitaan varavaltuutettuja sama määrä kuin valtuutettuja, kuitenkin vähintään kaksi.⁵⁰

Palautekyselyyn vastattiin kaikista valtuustoryhmistä. Vastauksia saatiin kaiken kaikkiaan 40, joista kaksi hylätty (kyselylomake palautettu tyhjänä), näin ollen toteuma oli 38 vastaajaa (Taulukko 1) ja vastausprosentiksi muodostui 33,93 %. Valtuutettujen vastausprosentti oli 52,54 % ja varavaltuutettujen 13,21 %.⁵¹ Vastausprosentit valtuustoryhmittäin vaihtelivat SDP:n ja Vihreiden 50 prosentista Lapin sitoutumattomien 12,5 prosenttiin.

Taulukko 1. Vastaajien lukumäärät ja vastaus-% valtuustoryhmittäin.

Valtuustoryhmä	Valtuutetut lkm	Varavaltuutetut lkm	Vastaajien määrä	Vastausprosentti
Keskusta	20	20	11	27,50 %
SDP	9	9	9	50,00 %
Kokoomus + KD	9	9	6	33,33 %
Vasemmistoliitto	8	8	6	37,50 %
Perussuomalaiset	7	7	3	21,43 %
Lapin sitoutumattomat	4	4	1	12,50 %
Vihreä liitto	2	2	2	50,00 %
Yhteensä	59	59⁵²	38	33,93 %

Lähes kaikista ryhmistä vastaajana oli sekä valtuutettuja (n=31) että varavaltuutettuja (n=7). Suurin osa vastaajista oli valtuutettuja 81,6 %. Anonymiteetin vuoksi pienimmät vastaajaryhmät on tulosten esittämisessä yhdistetty (Muut).

Vastaajista 29,7 % (n=11) on toiminut aiemmin tarkastuslautakunnassa ja 70,3 % (n=26) ei ole toiminut tarkastuslautakunnassa (Kuvio 4). Kysymykseen ei ollut

⁴⁹ Lapin hyvinvointialueen aluevaltuustoon valittiin 23.1.2022 aluevaaleissa yhteensä 59 valtuutettua seuraavasti: Suomen Keskusta 21, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue 9, Vasemmistoliitto 8, Kansallinen Kokoomus 8, Perussuomalaiset 7, Lapin Sitoutumattomat -yhteislista 3, Vihreä liitto 2 ja Suomen Kristillisdemokraatit 1. Yksi valtuutettu siirtynyt keskustasta sitoutumattomiin, aluevaltuusto 21.11.2022 § 91.

⁵⁰ Laki hyvinvointialueesta (616/2021) § 25

⁵¹ Henkilötietonsa ilmoittaneet, joilla on lapha.fi-sähköpostiosoite (n=53)

⁵² Kaikilla varavaltuutetuilla ei ole lapha.fi-sähköpostiosoitetta (kuusi ei ole ilmoittanut henkilötietojaan)

pakko vastata ja yksi vastaaja jätti vastaamatta kysymykseen. Koska vain joka kolmannella vastaajista oli kokemusta tarkastuslautakuntatyöskentelystä, voi lautakunnan tehtävien ja tarkastuslautakunnassa työskentelyn tuntemus ja arviointi olla siten vaikeampaa.



Kuvio 4. Tarkastuslautakunnassa toimiminen.

Valtuustotyöskentelyä varten valtuutetut voivat muodostaa valtuustoryhmiä. Valtuustoryhmän voi muodostaa yksikin valtuutettu.⁵³ Lapin hyvinvointialueen aluevaltuustossa on seitsemän valtuustoryhmää. Valtuustoryhmillä voi olla ryhmäkoukousia esimerkiksi ennen aluevaltuuston kokousta.

Suurin osa (n=17) kyselyyn vastanneista valtuutetuista ilmoitti käsitelleensä ryhmäkoukussa Arviointikertomusta 2022 ennen aluevaltuuston kokousta (Taulukko 2). Toiseksi eniten (n=13) ilmoitettiin, ettei vastaaja osaa sanoa, onko arviointikertomusta käsitelty ryhmässä. Vähiten vastattiin (n=8), että arviointikertomusta ei ole käsitelty ennen valtuuston kokousta. Varavaltuutetuista (n=7) suurin osa (5 vastaajaa) vastasi, että en osaa sanoa.

Lähes kaikissa valtuustoryhmissä arviointikertomus oli käsitelty valtuustoryhmän kokouksessa. Valtuustoryhmittäin vastaukset jakautuivat seuraavasti:

Taulukko 2. Arviointikertomuksen käsittely valtuustoryhmissä.

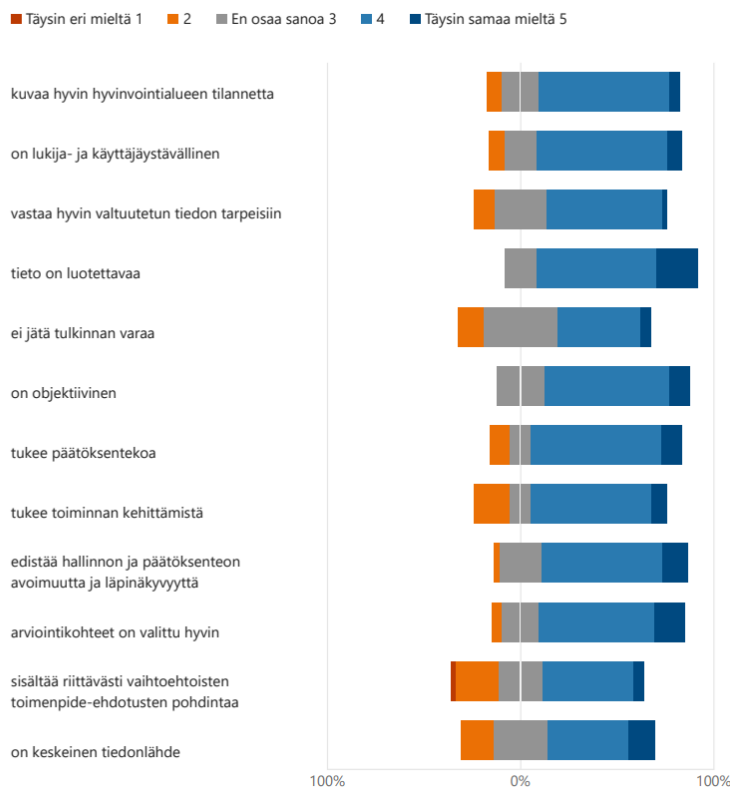
Valtuustoryhmä	Vas- taajat	Vastauspro- senti	Valtuustoryhmäni käsitteli arviointikertomuksen ryhmäkouksessa		
			kyllä	ei	en osaa sanoa
Keskusta	11	27,50 %	6	-	5
SDP	9	50,00 %	2	3	4
Kokoomus + KD	6	33,33 %	3	-	3
Vasemmisto- liitto	6	37,50 %	2	3	1
Muut	6		4	2	-
	38	33,93 %	17	8	13

⁵³ Laki hyvinvointialueesta 616/2021 § 27

4.2. Vuoden 2022 Arviointikertomus

Suurin osa (83,8 %) vastanneista oli sitä mieltä, että arviointikertomuksen tieto on luotettavaa, tukee päätöksentekoa (81,1 %) ja on objektiivista (75,7 %). Nämä väittämät pohjautuivat suoraan tarkastuslautakunnan 16.2.2023 § 21 hyväksymiin arviointiperiaatteisiin, jotka tulosten perusteella näyttäisivät toteutuvan hyvin. Lisäksi vastaajat katsoivat, että Arviointikertomus 2022 lisää hallinnon ja päätöksenteon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä (75,7%), oli lukija- ja käyttäjäystävällinen (75,7 %) ja arviointikohteet olivat hyvin valittuja (75,7 %).

Kehitettävää vastanneet näkivät etenkin siinä, että arviointikertomus ei jätä tulkinnanvaraa (48,6 %) ja arviointikertomus sisältää riittävästi vaihtoehtoisten toimenpide-ehdotusten pohdintaa (51,4 %). Ei jätä tulkinnanvaraa -väittämästä enemmän kuin joka kolmas (37,8%) vastanneista valitsi en osaa sanoa -vaihtoehdon (Kuvio 5), mikä voisi osaltaan kertoa siitä, että kysymykseen oli hankala vastata tai ettei siihen koettu olevan yksiselitteistä vastausta (vrt. Liitetaulukko 1).



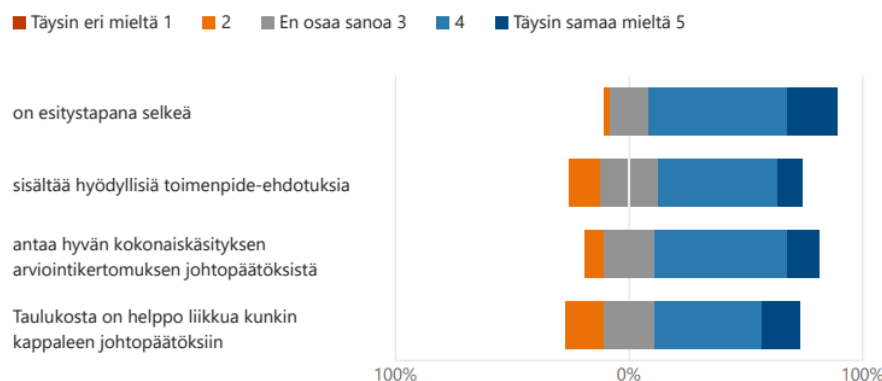
Kuvio 5. Arviointikertomus 2022 valtuutetun näkemysten mukaan.

4.2.1. Johtopäätökset ja niistä johdetut kannanotot

Tarkastuslautakunnan Arviointikertomuksessa 2022⁵⁴ luvussa 2. (s. 4-5) on esitetty tarkastuslautakunnan kannanotot ja kannanottojen vaikuttavuus (Liite 3). Tarkastuslautakunnan johtopäätökset ja niistä johdetut kannanotot on koottu taulukkomuotoon. Taulukosta sähköisessä versiossa on mahdollista ”porautua” suoraan kunkin luvun johtopäätöksiin hyperlinkin avulla. Johtopäätökset taulukossa on kiitetty kunkin arviointikertomuksen luvun lopussa olleista sinisellä pohjalla esitetyistä johtopäätöksistä.

Suurin osa (81,1 %) vastanneista oli sitä mieltä, että johtopäätökset ja niistä johdetut kannanotot -taulukko on esitystapana selkeä ja antaa hyvän kokonaiskäsityksen arviointikertomuksen johtopäätöksistä (Kuvio 6).

Eniten kehitettävää eri mieltä väittämän kanssa vastanneet näkivät siinä, miten helppoa taulukosta on liikkua kunkin kappaleen johtopäätöksiin (16,2 %) tai että johtopäätökset ja niistä johdetut kannanotot sisältävät hyödyllisiä toimenpide-ehdotuksia (13,5 %). Yksikään vastanneista ei kuitenkaan ollut täysin eri mieltä väittämistä (vrt. Liitetaulukko 2). Vastausten perusteella taulukon lukuohjetta ja taulukon luettavuutta eri lukulaitteilla tulisi testata laajemmin.



Kuvio 6. Johtopäätökset ja niistä johdetut kannanotot valtuutettujen ja varavaltuutettujen näkemysten mukaan

4.2.2 Arviointikohteiden valinta

Selvitettäessä miten valtuutetut haluavat osallistua arviointikohteiden valintaan (Kuvio 7), kysymyksessä annettiin avoimen vastauksen (Muu) lisäksi viisi vaihtoehtoa. Vaihtoehdot olivat:

- Valtuustoryhmäni kautta

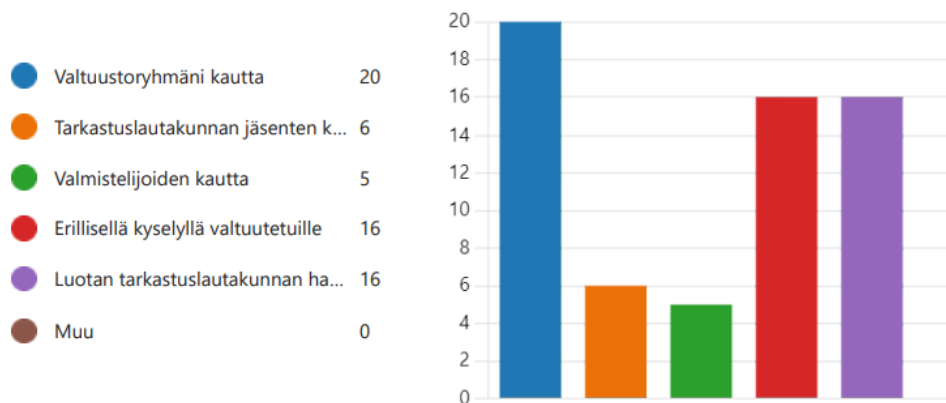
⁵⁴ Tarkastuslautakunta 11.5.2023 § 46



- Tarkastuslautakunnan jäsenten kautta
- Valmistelijoiden kautta
- Erillisellä kyselyllä valtuutetuille
- Luotan tarkastuslautakunnan harkintaan arviointikohteiden valinnassa
- Muu

Vaihtoehtoja sai valita useita. Kaikki 38 vastaajaa vastasivat kysymykseen. Eniten valittiin vaihtoehtoa valtuustoryhmäni kautta (n=20), toiseksi eniten vaihtoehtoja erillisellä kyselyllä valtuutetuille (n=16) ja luotan tarkastuslautakunnan harkintaan arviointikohteiden valinnassa (n=16). Merkittävästi vähemmän valittiin vaihtoehtoja valmistelijoiden (n=5) tai tarkastuslautakunnan jäsenten (n=6) kautta. Oman valtuustoryhmän kautta (n=20) osallistuminen arviointikohteiden valintaan oli suosituinta riippumatta siitä, kuinka kauan oli toiminut valtuutettuna tai oliko kokemusta tarkastuslautakunnasta.

Muu-vaihtoehdossa oli myös mahdollisuus tuoda oma ehdotus. Kohtaa muu ei annettu yhtään vastausta. Kohdassa muu olisi voinut tuoda esille esimerkiksi erillinen keskustelu valtuuston puheenjohtajiston tai valtuustoryhmän puheenjohtajan kanssa. Jatkossa voidaan pohtia, otettaisiinko tämä vaihtoehto valikkoon yhtenä vuorovaikutuksen muotona.



Kuvio 7. Valtuutettujen ja varavaltuutettujen toive osallistua arviointikohteiden valintaan

4.2.3 Arviointikertomus valtuutetun työkaluna

Avoimeen kysymykseen arviointikertomuksen kehittämisestä valtuutetun työkaluna vastasi 11 vastaajaa. Avoimissa vastauksissa arviointikertomuksen kehittämiseksi korostuvat sanoista toistuvat toimenpide-ehdotukset, konkretia ja kriittisyys. Vastauksista on muodostettu viisi tiivistettyä kuvausta:

Arviointikertomus sisältää luotettavaa tietoa.

Vastaajat toivovat arviointikertomuksen tiedontuotannolta selkeyttä, tarkkuutta, luotettavuutta, laajuutta, analyttisyyttä ja säännöllisyyttä. Arviointikertomuksesta toivotaan löytyvän konkreettisia toimenpide-ehdotuksia ja nostoja. Arviointitietoa odotetaan ajantasaisemmin.

Arviointikertomuksessa toivotaan myös olevan vertailuja. Vertailuilla voidaan tarkoittaa vertailuja muihin hyvinvointialueisiin tai vain Lapin hyvinvointialuetta parhaiten vastaavien hyvinvointialueiden kanssa. Esimerkiksi Etelä-Savon hyvinvointialueella on myös kaksi keskussairaalaa Mikkelissä ja Savonlinnassa, samoin kuin Lapissa Kemissä ja Rovaniemellä.

"[S]iinä voi olla tarkkojakin tietoja taloudesta ja toiminnasta."

"Arviointikertomus toimii pohjana seuraavan toimintasuunnitelman teossa."

Arviointikertomus sisältää toimenpide-ehdotuksia.

Vastauksissa esitetään arviointikertomuksen kehittämistä siihen suuntaan, että se sisältää toimenpide-ehdotuksia ja konkretiaa, ja että se palvelee paremmin valtuutetun työkaluna.

"Konkretiaa mukana."

"[V]oisi tarjota jopa konkretiaa."

"Lisäisin [...] konkreettisia toimenpide-ehdotuksia."

Arviointikertomus on kriittinen.

Vastaajat odottavat arviointikertomusta kehitettävän kriittiseen ja analyttiseen suuntaan. Vaikka arviointi olisi laajaa, voi siinä tehdä nostoja havainnoista.

"Lisäisin kriittisyyttä."

"Kriittisistä havainnoista informointi."

Arviointikertomus on vuorovaikutusta.

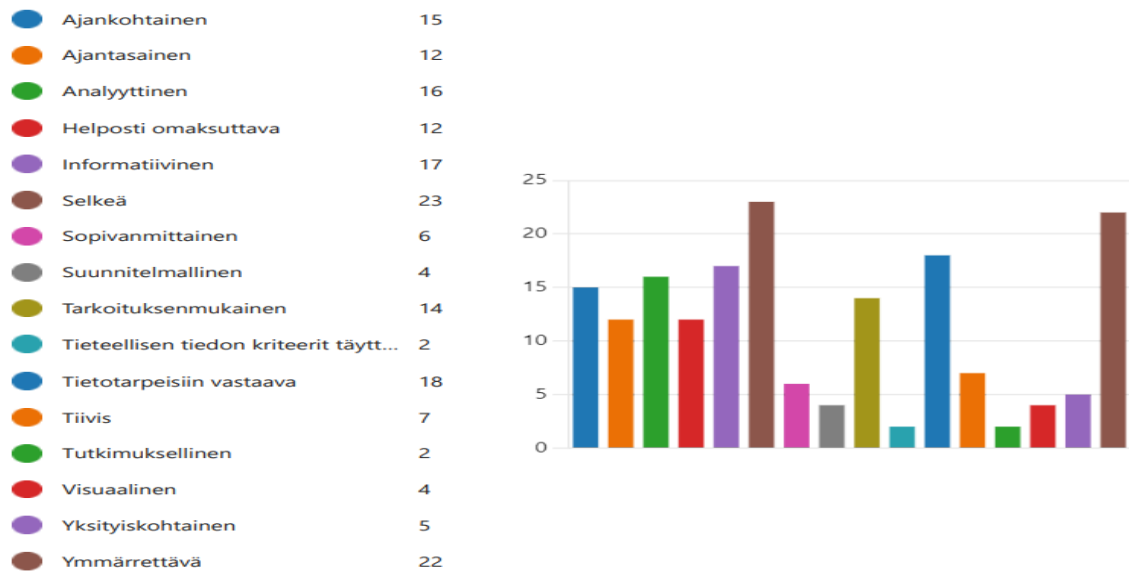
Viestintä korostui avoimissa vastauksissa. Vuorovaikutus arviointikertomuksesta voi olla tiedottamista, mutta myös osallistavaa keskustelua. Vastaajat toivovat viestintää enemmän.

"Osallistavaa keskustelua."

"Arviointikertomuksen johtopäätösten tiedottamisessa voitaisiin panostaa [...] toistoon."

Arviointitietoa tuotetaan säännöllisesti.

Arviointitietoa toivotaan olevan useammin käytettävissä ja vuorovaikuttavammin. Toistoa ei tarvitse välttää.

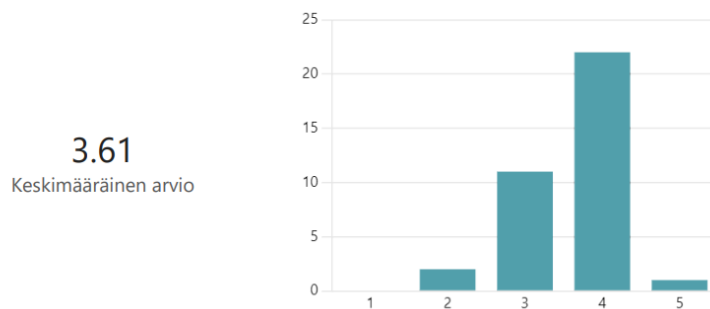


Kuvio 9. Ihanteellista arviointikertomusta kuvaavat sanat (n=37).

4.2.5. Arviointikertomuksen 2022 yleisarvosana

Arviointikertomus 2022 saa vastanneilta (n= 36) yleisarvosanaksi keskiarvon 3,61. Arvosana annettiin asteikolla 1 (heikko) – 5 (erinomainen). Heikkoja arvosanoja ei annettu yhtään. Parhaan arvosanan 5 antoi yksi vastaaja, arvosanan 4 antoi 22 vastaajaa, arvosanan 3 antoi 11 vastaajaa ja arvosanan 2 antoi kaksi vastaajaa (Kuvio 10). Arviointikertomusta vuodelta 2022 on kolme viidestä vastanneista (64,3 %) pitänyt yleisarvosanan perusteella sellaisenaan suhteellisen hyvänä.

Valtuutettujen (n=29) antama yleisarvosanan keskiarvo oli 3,62 ja varavaltuutettujen (n=7) keskiarvo 3,57. Ne vastaajat, joilla oli kokemusta tarkastuslautakunnassa työskentelystä (n=10) antoi arvosanan keskiarvona 3,8. Ne vastaajat, joilla ei ollut aiempaa kokemusta tarkastuslautakunnassa työskentelystä (n=25), antoivat arvosanaksi keskiarvona 3,52.



Kuvio 10. Valtuutettujen ja varavaltuutettujen kokonaisarvosana Arviointikertomuksesta 2022 asteikolla 1 (heikko) – 5 (erinomainen).



Ne vastaajat, jotka ovat toimineet valtuutettuna tai varavaltuutettuna 1-4 vuotta (n=15) antoivat Arviointikertomuksen 2022 arvosanaksi keskiarvona 3,47. Vastaajat, jotka ovat toimineet valtuutettuna tai varavaltuutettuna 5-9 vuotta (n=7) antoivat arvosanaksi keskiarvona 3,86. Yli kymmenen vuotta valtuutettuna tai varavaltuutettuna toimineet (n=14) antoivat arvosanaksi keskiarvona 3,64. Kaksi kautta valtuutettuna tai varavaltuutettuna toimineet antoivat arviointikertomukselle 0,39 pistettä korkeamman arvosanan keskiarvona kuin ensimmäisen kauden valtuutetut. Sama trendi toistuu ja tätäkin voimakkaampana yleisarvosanassa tarkastuslautakunnalle (ks. alaluku 4.3.2).

Näyttäisi siltä, että Arviointikertomus 2022 vastasi paremmin pidempään valtuutettuna tai varavaltuutettuna toimineiden sekä etenkin kokemusta tarkastuslautakunnasta omaavien tiedon tarpeisiin. Ensimmäisen kauden valtuutettujen tiedon tarpeisiin se vastasi huonommin.

4.3. Tarkastuslautakunnan yhteistyö ja vuorovaikutus valtuuston kanssa

4.3.1. Tarkastuslautakunnan viestintä ja raportointi

Arviointikertomuksesta 2022 lähetettiin sähköpostitse tiivistelmä valtuutetuille ennen Arviointikertomuksen julkaisemista.⁵⁵ Tiivistelmän saatekirjeessä kerrottiin lisäksi, että Arviointikertomuksesta 2022 tullaan tekemään palautekysely (Liite 4).

Lähes kaikki (90,5 %) vastanneista (n=32) olivat sitä mieltä, että ennakkoon valtuutetuille lähetetty tiivistelmä on tarpeellinen, ja että arviointikertomuksessa on kuvioita ja taulukoita riittävästi (56,76 %).

Tarkastuslautakunnan viestintää piti riittävänä yli puolet (51,35 %) vastanneista, kun eri mieltä riittävyydestä oli 16,2 %. Myös mediatiedotetta pidettiin suhteellisen onnistuneena (56,76 %). Tarkastuslautakunnan palautekyselyjä pidetään tarpeellisina (75,7 %) ja viestintää tulisi lisätä, sillä sitä piti riittävänä vain puolet (51,4 %) vastanneista. Samoin yhteistyötä ja vuorovaikutusta tarkastuslautakunnan ja valtuuston välillä tulisi lisätä, vaikka yhteistyö toimiikin (48,7 %) suhteellisen hyvin jo nyt (Taulukko 3).

Peräti 15 vastaajaa valitsi olevansa täysin samaa mieltä (arvo 5) ennakkoon lähetetyn tiivistelmän tarpeellisuudesta ja jopa 14 vastaajaa oli täysin samaa mieltä palautekyselyjen tarpeellisuudesta (vrt. Taulukko 3). Mihinkään muihin kysymyksiin tai väittämiin ei vastattu näin paljon täysin samaa mieltä -vastauksia.

Vaikka kaksi viidestä (62,2 %) vastaajasta oli sitä mieltä, että on riittävää, että arviointikertomus julkaistaan vain sähköisenä, toivoisi joka kolmas (32,4 %) vastaaja

⁵⁵ Arviointikertomus hyväksyttiin tarkastuslautakunnassa 11.5.2023 § 46, tiivistelmä lähetettiin 25.5.2023 aluevaltuuston jäsenille ja aluevaltuusto käsitteli Arviointikertomus 2022 12.6.21023 § 23.

kuitenkin julkaisua myös ilmeisesti painettunakin versiona Tarkastuslautakunta on päättänyt viestintäsuunnitelmassaan 19.1.2023 § 12, että Arviointikertomusta 2022 ei paineta lainkaan. Tähän vaikuttivat mm. kustannukset ja aikataululliset syyt.

Yhteistyöhön, raportointiin ja viestintään liittyviin kysymyksiin valittiin huomattavasti useammin vaihtoehtoa täysin samaa mieltä ja täysin eri mieltä (Taulukko 3) kuin muihin teemoihin (arviointikertomuksen sisältöön liittyvät teemat). Vastausten hajonta oli siis voimakkaampaa (vrt. Liitetaulukko1. ja Liitetaulukko 2.), mikä voi osaltaan kertoa onnistuneesta kysymyksenasettelusta tai siitä, että teemana yhteistyö ja viestintä on helpommin vastaajan omaksuttavissa ja siten siihen on helpompi ottaa kantaa.

Taulukko 3. Vastanneiden (n=37) arvioita Arviointikertomuksen 2022 raportoinnista ja viestinnästä.

Väittäjä		Täysin eri mieltä (1)	Eri mieltä (2)	En osaa sanoa (3)	Samaa mieltä (4)	Täysin samaa mieltä (5)	Ka
Ennakkoon valtuutetuille lähetetty tiivistelmä on tarpeellinen	n	1	1	3	17	15	4,47
	%	2,70	2,70	8,11	45,95	40,54	
Mediatedote on onnistunut	n	0	3	13	14	7	3,70
	%	0,00	8,11	35,14	37,84	18,92	
Arviointikertomuksessa kuvioita ja taulukoita on riittävästi	n	1	5	11	15	5	3,47
	%	2,70	13,51	29,73	40,54	13,51	
On riittävä, että arviointikertomus julkaistaan vain sähköisesti	n	2	10	2	13	10	4,14
	%	5,41	27,03	5,41	35,14	27,03	
Valtuutettuna minulle olisi hyötyä arviointitiedosta useammin kuin kerran vuodessa	n	1	5	4	16	11	4,25
	%	2,70	13,51	10,81	43,24	29,73	
Tarkastuslautakunnan viestintää on riittävästi	n	1	5	12	18	1	3,00
	%	2,70	13,51	32,43	48,65	2,70	
Tarkastuslautakunnan palautekyselyt ovat tarpeellisia	n	0	2	7	14	14	4,33
	%	0,00	5,41	18,92	37,84	37,84	
Yhteistyö ja vuorovaikutus tarkastuslautakunnan ja valtuuston välillä on riittävä	n	3	10	10	12	2	2,87
	%	8,11	27,03	27,03	32,43	5,41	
Yhteistyö ja vuorovaikutus tarkastuslautakunnan ja valtuuston välillä toimii hyvin	n	2	4	13	15	3	3,11
	%	5,41	10,81	35,14	40,54	8,11	

Eniten kehitettävää valtuutetut ja varavaltuutetut näkivät siinä, että yhteistyö ja vuorovaikutus tarkastuslautakunnan ja valtuuston välillä on riittävää (37,8 %) ja yhteistyö ja vuorovaikutus tarkastuslautakunnan ja valtuuston välillä toimii hyvin (48,6 %).

Kuitenkin yhteistyön ja vuorovaikutuksen sujuvuuteen peräti yli kolmannes (35,1 %) vastaajista ei osannut ottaa kantaa, samoin yhteistyön ja vuorovaikutuksen riittävyyteen vajaa kolmannes (27,0 %) vastaajista ei osannut sanoa. Tämä voi olla osoitus siitä, että koko hyvinvointialueen toiminta on vasta käynnistynyt, eikä toimintatavat ole vielä vakiintuneet.

Kysyttäessä tarkastuslautakunnan ja ulkoisen tarkastuksen yksikön vuorovaikutuksen kehittämistä valtuuston kanssa avoimissa vastauksissa korostuvat säännöllinen arviointitiedontuotanto pitkin vuotta. Arviointitiedon tarpeellisuutta useammin kuin kerran vuodessa tukee myös näkemykset raportoinnista ja viestinnästä. Avoimista vastauksista muodostui kaksi tiivistettyä kuvausta:

Vuorovaikutus on säännöllistä keskustelua.

Yhteinen koko hyvinvointialueen päätöksenteon vuosikello rytmittäisi myös arviointitiedon tuottamista ja raportointia. Valtuuston jäsenet toivovat säännöllisiä infoja, myös varavaltuutetuille. Arviointitiedon raportointia on luontaista tehdä valtuustoinfoissa ja osavuosikatsausten yhteydessä. Kun keskusteluyhteys on säännöllistä ja luonnollista, tulevat valtuutetut sitä kautta ikään kuin automaattisesti mukaan arviointikohteiden valintaan. Vuorovaikutusta toivotaan lisäävän.

”Infoissa katsauksia.”

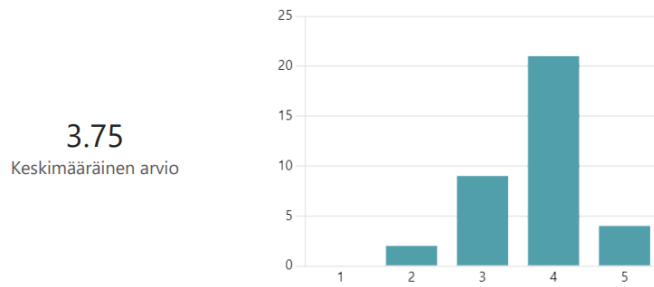
Keskustelun kautta syntyy toimenpide-ehdotuksia.

Säännöllisissä tapaamisissa, työ- ja teemakokouksissa ja infoissa syntyvän yhteisen keskustelun kautta on mahdollisuus vaikuttaa arviointikohteiden valintaan ja arviointitiedon pohjalta on mahdollisuus muodostaa yhteisiä toimenpide-ehdotuksia. Keskustelusta toivotaan laajaa ja osallistavaa, myös varavaltuutetut huomioiden.

”Lisäämällä vuorovaikutusta osallisten kesken.”

4.3.2. Tarkastuslautakunnan onnistuminen tehtävässään

Tarkastuslautakunta on onnistunut tehtävässään suhteellisen hyvin. Yleisarvosana tarkastuslautakunnalle annetaan keskiarvona 3,75. Vastaajia kysymykseen oli 36. Arvosana annettiin asteikolla 1 (heikko) – 5 (erinomainen). Heikkoja arvosanoja ei annettu yhtään, parhaan arvosanan 5 antoi neljä vastaajaa (Kuvio 11).



Kuvio 11. Valtuutettujen ja varavaltuutettujen kokonaisarvosana tarkastuslautakunnan onnistumisesta tehtävässään, asteikolla 1 (heikko) – 5 (erinomainen).

Ne vastaajat, joilla oli kokemusta tarkastuslautakunnassa työskentelystä (n=10) antoi arvosanan keskiarvona 4,1. Ne vastaajat, joilla ei ollut aiempaa kokemusta tarkastuslautakunnassa työskentelystä (n=26), antoivat arvosanaksi keskiarvona 3,6. Vastaajat, joilla oli kokemusta tarkastuslautakunnassa työskentelystä, arvioivat Lapin hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan onnistumisen tehtävässään peräti 0,5 pistettä korkeammaksi.

Ne vastaajat, jotka ovat toimineet valtuutettuna tai varavaltuutettuna 1-4 vuotta (n=15) antoivat arvosanaksi keskiarvona 3,6. Vastaajat, jotka ovat toimineet valtuutettuna tai varavaltuutettuna 5-9 vuotta (n=7) antoivat arvosanaksi keskiarvona 4,3. Yli kymmenen vuotta valtuutettuna tai varavaltuutettuna toimineet (n=14) antoivat arvosanaksi keskiarvona 3,6. Kaksi kautta valtuutettuna tai varavaltuutettuna toimineet antoivat tarkastuslautakunnalle peräti 0,7 pistettä korkeamman arvosanan keskiarvona.

Pidempään valtuutettuna tai varavaltuutettuna toimineet sekä etenkin ne, joilla on kokemusta tarkastuslautakunnasta toimimisesta, katsovat tarkastuslautakunnan onnistuneen paremmin tehtävässään, kuin ensimmäisen kauden valtuutetut. Tämä voisi johtua siitä, että tarkastuslautakunnan rooli ja tehtävät eivät ole olleet vielä selvät ensimmäisen kauden valtuutetuille, mikä tulee jatkossa huomioida uusien valtuutettujen perehdytyskoulutuksissa.

5. Yhteenveto ja johtopäätökset

”Arviointikertomus on valvontatyökalu.”

5.1. Palautekysely laadunhallinnan osa-alueena

Tarkastuslautakunnan arviointityön laatua varmistetaan monin eri tavoin: noudattamalla arviointiperiaatteita, toimimalla yhteisesti sovittujen prosessien mukaisesti, monipuolisesti tietolähteitä käyttäen, laatu- ja toimintajärjestelmän mukaisesti toimien sekä itsearviointilla ja palautekyselyllä (ks. Kuvio 2, s. 9).

Palautekysely on siis osa tarkastuslautakunnan ja ulkoisen tarkastuksen yksikön laadunhallintaa ja arviointityön kehittämistä. Palautekyselyn rooli on korostunut ensimmäisenä varsinaisena toimintavuonna, kun laatutyön ja koko arviointitoiminnan eri osa-alueet käynnistyvät eriaikaisesti. Palautekysely antaa tarkastuslautakunnalle arvokasta tietoa siitä, ollaanko toimintaa kehittämässä oikeaan ja valtuuston tarpeisiin vastaavaan suuntaan. Palautekyselystä saadaan tutkittua tietoa siitä, millaista arviointitietoa tarvitaan, millaista sen tulisi olla, ja miten sitä käytetään. Tämän palautekyselyn tuloksia huomioidaan jo Arviointikertomuksessa 2023.

Kyselyn vastausprosentti muodostui kahden kyselykierroksen jälkeen riittäväksi. Ulkoisen tarkastuksen yksiköllä ei ole tiedossa, kuinka paljon kyselyjä valtuutetuille ja varavaltuutetuille lähetetään ja toimitetaan, mutta Lapin hyvinvointialueen tutkimusjohtajan⁵⁶ mukaan niitä voi tulla paljon, mikä osaltaan voi selittää vastaushalukkuuden puutetta. Palautekyselyn vastausprosentin nostamiseksi jalkautuminen valtuuston kokoukseen oli keskeisessä roolissa. Kolme viidestä (yli 60 %) vastaajasta valitsi kyselyyn vastaamisen paperilomakkeella aluevaltuuston kokouksen yhteydessä.

Lähes kaikkiin kysymyksiin saatiin vastaukset kaikilta 38 vastaajalta. Vähiten vastauksia saatiin avoimiin kysymyksiin. Kysely on hyvä rakentaa pääasiassa monivalintakysymyksistä, mikä lisää vastaajan halukkuutta ja helppoutta vastata siihen. Vastaajista varavaltuutetut vastasivat huomattavasti enemmän vaihtoehtoa en osaa sanoa (arvo 3). Jatkossa voidaan pohtia, lähetetäänkö kysely kaikille varavaltuutetuille. Sillä voi olla merkitystä myös vastausprosentin nostamiseksi.

Merkille pantavaa vastauksissa on myös se, mitä ei vastattu. Vastauksissa ei tuotu esille esimerkiksi erillisiä keskusteluja valtuuston puheenjohtajiston tai valtuustoryhmien puheenjohtajien kanssa, mikä käytäntö on muilla hyvinvointialueilla käytössä.⁵⁷ Tätä toimintatapaa ei oltu ehdotettu kyselyn vaihtoehtoisissa, mikä voi myös selittää, ettei sitä ole ajateltu yhtenä vuorovaikutuksen muotona.

⁵⁶ Tapaaminen tutkimusjohtaja Jaana Leinosen kanssa 22.11.2023

⁵⁷ Arviointipäällikkö Rami Aaltonen, Varsinais-Suomen hyvinvointialue (Varha). FCG:n tarkastustoimen ja hallinnon seminaari Helsingissä 5.-6.10.2023.

Lapin hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan arviointiperiaatteiden mukaan arvioinnin tulisi olla objektiivista ja luotettavaa ja sen tulisi tukea päätöksentekoa ja toiminnan kehittämistä. Kyselyn tulokset tukevat näitä arviointiperiaatteita. Arviointikertomuksen 2022 toteutus noudatti näitä periaatteita, eikä selkeitä muutostarpeita tarkastuslautakunnan arviointiperiaatteisiin palautekyselyn perusteella ole. Arviointiperiaatteita voidaan päivittää ja tullaan päivittämään tarpeen mukaan.

Arviointikertomukselta valtuusto odottaa ennen kaikkea selkeyttä, ymmärrettävyyttä ja informatiivisuutta. Arviointikertomuksen odotetaan vastaavan valtuutettujen tietotarpeisiin, ja jo nykyisessä muodossaan se täyttää suhteellisen hyvin valtuutettujen odotukset. Valtuusto on tarkastuslautakunnan ”pääasiakas” ja lautakunnan tulee jatkossakin pitää kirkkaana tavoitteena, että juuri valtuutettujen tietotarpeisiin vastataan.

Tarkastuslautakunta onnistui erityisen hyvin Arviointikertomuksen 2022 viestinnässä lähettämällä ennakkoon valtuutetuille tiivistelmän. Tiivistelmän yhteydessä kerrottiin, että Arviointikertomuksesta 2022 tullaan tekemään palautekysely syksyllä 2023. Valtuutetut ja varavaltuutetut kokivat palautteenannon mahdollisuuden tärkeänä. Näitä hyväksi koettuja tarkastuslautakunnan toimintatapoja on syytä jatkaa.

Arviointikertomuksen rakenteesta kysyttäessä haluttiin erityisesti selvittää johtopäätökset ja kannanotot -taulukkoa esitystapana. Vaikka se vastausten perusteella on esitystapana selkeä, tulee jatkossa panostaa taulukon lukuohjeeseen sekä testata, miten asiakirja käyttäytyy eri laitteilla luettaessa. Osa vastaajista ei kokenut helppona liikkumista taulukosta kunkin luvun johtopäätöksiin, mikä voi johtua käytetystä lukulaitteesta. Samoin saavutettavuuskriteerit tulee huomioida entistä paremmin.

Vastaajien näkemysten hajonta olivat merkittävästi suurempaa Arviointikertomuksen 2022 raportointiin ja viestintään liittyen kuin sen sisältöön ja rakenteeseen. Sekä valtuutettujen ja varavaltuutettujen näkemykset Arviointikertomuksen 2022 raportoinnista ja viestinnästä että avoimista vastauksissa muodostetuissa tiivistetyissä kuvauksissa korostuu arviointitiedon tarpeellisuus säännöllisesti ja useammin kuin kerran vuodessa julkaistavan arviointikertomuksen yhteydessä. Tämä huomioidaan tarkastuslautakunnan ja ulkoisen tarkastuksen yksikön vuosikellossa jatkossa, rajalliset resurssit kuitenkin huomioiden.

Tarkastuslautakunnan onnistumiselle tehtävässään annettiin yleisarvosana 3,75, mikä on hyvä. Etenkin kun tarkastuslautakunta on aloittanut työnsä vasta 12.4.2022 täysin uudessa organisaatiossa, jolloin mitään aiempaa mallia ja tietopohjaa ei ole ollut suoraan käytettävissä. Vuosittaisessa laatupäivässään ensi kesänä tarkastuslautakunta palaa edelleen palautekyselyn tuloksiin ja ottaa ne huomioon tulevassa toiminnassaan. Ennen laatupäivää tarkastuslautakunta toteuttaa itsearviointin keväällä 2024.

Lapin hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan ensimmäinen väliarviointi tehtiin syksyllä 2023, eikä siitä aikataulusyiden ja asiakirjan ei-julkisen (JulKL 24 § 1 mom.

15 kohta) luonteen vuoksi kysytty tässä palautekyselyssä. Väliarviointi on osa arviointikertomuksen 2023 valmistelua, eikä sitä siten ensimmäisenä toimintavuotena viety valtuustoon saakka. Jatkossa on mahdollista viedä väliarviointeja ja teemataarkasteluja valtuustoon tiedoksi. Seuraavassa palautekyselyssä voidaan kysyä palautetta tästä toimintatavasta. Jo tämän ensimmäisen palautekyselyn perusteella on selvää, että valtuutetut ja varavaltuutetut odottavat välitarkasteluja ja teemakohtaisia arviointeja useammin kuin kerran vuodessa julkistavan arviointikertomuksen muodossa.

Arviointikertomus on aluevaltuuston valvontatyökalu. Arviointikertomus vastaa palautekyselyn perusteella suhteellisen hyvin aluevaltuuston tiedon tarpeisiin. Yleisarvosanana 3,61 on hyvä, mutta parannettavaakin vielä on ja tavoitetta voidaan asettaa jatkossa laadunhallinnan ja arviointityön kehittämisen näkökulmasta tätäkin vielä korkeammalle tasolle.

5.2. Johtopäätökset

Palautekyselyn tarkoituksena oli selvittää, miten tarkastuslautakunta on onnistunut arviointitehtävässään ja yhteistyössä valtuuston kanssa sekä miten Arviointikertomus 2022 vastaa valtuuston tiedon tarpeisiin.

Hyvinvointialuelain (611/2011) hengen mukaan tarkastuslautakunnan tulisi tuottaa lisäarvoa ja tukea aluevaltuuston päätöksenteolle tuottamalla ja hankkimalla uutta tietoa ja näkemyksiä hyvinvointialueen taloudesta ja hallinnosta. Lisäarvoa tuotava arviointi sisältää toimenpidesuosituksia ja vaihtoehtojen pohdintaa. Asiantilan pelkkä toteaminen ei vielä riitä arvioinniksi.

Johtopäätöksinä voidaan esittää seuraavaa:

1. Tarkastuslautakunta on onnistunut tehtävässään suhteellisen hyvin, mutta laadunhallintaa ja arviointityön kehittämistä tulee jatkaa.
2. Tarkastuslautakunnan ja valtuuston välistä vuorovaikutusta ja viestintää tulee lisätä.
3. Tarkastuslautakunnan hyväksymät arviointiperiaatteet ovat tarkoituksenmukaisia ja onnistuneet.
4. Arviointikertomuksessa on kiinnitettävä huomiota johtopäätösten ja tarkastuslautakunnan kannanottojen selkeyteen, ymmärrettävyyteen ja kriittisyyteen.
5. Arviointikertomuksen tulee sisältää enemmän vaihtoehtoisten toimenpideehtotusten pohdintaa.



5.3. Jatkokehittämishaasteet

Tarkastuslautakunnan hyväksymien arviointiperiaatteiden mukainen arviointityö sai vahvan tuen palautekyselystä ja palautekysely koettiin tarpeellisena. Tarkastuslautakunnan työlle valtuusto antoi myös vahvan tuen.

Palautekyselyn pohjalta voisi jatkaa tarkastuslautakunnan laadunhallintaa ja arviointityön kehittämistä seuraavasti:

Arviointikertomus

- ✓ Arviointikertomukseen lisätään konkretiaa ja vaihtoehtoisten toimenpide-ehdotusten pohdintaa.
- ✓ Arviointikertomukseen lisätään kansallisia vertailuja.
- ✓ Arviointikertomuksen lukuohjetta selkeytetään entisestään.

Arviointiperiaatteet

- ✓ Toimintaa jatketaan arviointiperiaatteiden mukaisesti.
- ✓ Tarkastuslautakunnan arviointiperiaatteita päivitetään tarpeen mukaan.

Koulutukset ja verkostoyhteistyö

- ✓ Tiedon selkeyttämiseen ja ymmärrettävyyteen liittyviä koulutuksia sekä saavutettavuuskoulutusta selvitetään.
- ✓ Tarkastuslautakunnan jäsenille hankitaan omaan työhön tarvittavaa täsmäkoulutusta.
- ✓ Hyödynnetään verkostoyhteistyötä.
- ✓ Huomioidaan uuden valtuuston perehdytyksessä teemana tarkastuslautakunnan rooli ja tehtävät.

Palautekyselyn kehittäminen

- ✓ Palautekyselyä valtuutetuille ja varavaltuutetuille tullaan toteuttamaan kaksi kertaa valtuustokaudessa. Kun kyselyä toistetaan säännöllisesti, saadaan selville muutos.
- ✓ Palautekyselyn kohderyhmää voidaan jatkossa mieltä koskemaan myös hyvinvointialueen johtoa. Myös varavaltuutettujen osalta tulee pohtia, saadaanko tarvittavaa tietoa. Nyt näytti siltä, että varavaltuutetut eivät pystyneet vastaamaan kaikkiin kysymyksiin.
- ✓ Jatkossa kyselyyn vastaamisen voisi ajoittaa aluevaltuuston kokouksen, kehittämispäivän tai -työpajan yhteyteen, jolloin vastaaminen on luontaista ja aika siihen on varattu. Tällä kierroksella valtuutetuille ja varavaltuutetuille oli selvästi sujuvampaa vastata paperilomakkeella kuin sähköisesti.
- ✓ Kysymykset, joihin vastattiin runsaasti En osaa sanoa -vaihtoehtoa, on syytä muotoilla uudelleen ymmärrettävämmiin, käyttää enemmän kyllä/ei -vaihtoehtoa tms. On syytä kuitenkin punnita riskiä, vähentääkö se vastaajien määrää.

Toimintatapojen vakiinnuttaminen

- ✓ Tarkastuslautakunnan roolia ja korkeaa profiilia valtuuston valitsemana "silmälaseina" ylläpidetään säännöllisessä vuorovaikutuksessa johdon ja valtuuston kanssa.



- ✓ On jatkossakin tärkeää, että tarkastuslautakunta ja ulkoisen tarkastuksen yksikkö ovat matalalla kynnyksellä aluevaltuuston saatavilla. Epävirallinen kanssakäyminen kokouksissa on yksi tapa toteuttaa dialogista vuorovaikutusta ja profilointia.
- ✓ Tarkempaa ja laajempaa tietopohjaa kuin vapaamuotoiset keskustelut tai sähköpostiviestit, saadaan kyselyjen muodossa. Erilaiset tiedonhankintatavat tukevat toisiaan. Tarkastuslautakunnan ja ulkoisen tarkastuksen yksikön toiminta on tietoon perustuvaa, mikä mahdollistaa laadukkaan arviointikertomuksen tuottamisen valtuustolle valvontatyökaluksi.
- ✓ Valtuustoinfoihin tuotetaan teema- ja/tai muita ajankohtaisia arviointeja.
- ✓ Tarkastuslautakunnan arviointityön tueksi olisi hyvä saada tehdyksi koko hyvinvointialueen päätöksenteon vuosikello.

Viestintä ja vuorovaikutus valtuuston kanssa

- ✓ Valtuutetuille ennakoon lähetetty Arviointikertomuksen 2022 tiivistelmä koettiin erityisen tarpeelliseksi, mitä toimintatapaa tullaan jatkamaan.
- ✓ Mediatiedotteen ja internet-sivuston roolia kirkastetaan yhteistyössä viestintäpalvelujen kanssa.
- ✓ Tiivistetään yhteistyötä Lapin hyvinvointialueen tutkimus- ja kehittämisspalvelujen sekä viestintäpalvelujen kanssa kyselyjen yhteensovittamiseksi.
- ✓ Säännöllinen vuorovaikutus vakiinnutetaan osallistumalla aktiivisesti valtuuston infoihin ja kokouksiin. Ulkoisen tarkastuksen yksikön viranhaltijoiden osallistuminen valtuuston kokouksiin läsnäolevana on tärkeätä vähintään silloin, kuin tarkastuslautakunnan asioita on esityslistalla.

Väliarviointi

- ✓ Väliarviointeja jatketaan. Ensimmäinen väliarviointi käsiteltiin osana arviointikertomuksen 2023 valmistelua tarkastuslautakunnassa ei-julkisena asiakirjana 16.11.2023 §101.
- ✓ Jatkossa väliarviointeja pyritään tuottamaan osavuosisikatsausrytmissä (Q2, Q3) ja viedään myös valtuustolle tiedoksi.
- ✓ Teema-arviointeja toteutetaan tarpeen mukaisesti ulkoisen tarkastuksen yksikön resurssit huomioiden.

6. Lähteet

A. Kirjallisuus

- CAF 2006. Yhteinen arviointimalli CAF (Common Assessment Framework). Organisaation kehittäminen itsearviointin avulla. Edita Prima Oy.
- EFQM Excellence –malli 2012. Laatukeskus Excellence Finland.
- IMS Tietokirja 2018. Arter Oy.
- Mykkänen, A. 2021. Kuntademokratia – valtuutettukysely 2020. KAKS.
- Oulasvirta, L., Sinervo, L & Haapala, P. 2019. Valtuutetut talousinformaation käyttäjinä. KAKS.
- Polit DF & Hungler BP, 1997. Nursing Research. Principles and Methods. 5th Edition. J.B: Lippincott Company, Philadelphia.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Hansaprint Oy, Vantaa.

B. Virallislähteet

Säädökset

- Laki hyvinvointialueesta 611/2021
- Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta 616/2021
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (Julkisuuslaki, JulkL) 621/1999

Säädösvalmisteluaineisto

- HE 241/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi.

C. Muut lähteet

- Aluevaltuusto, Lapin hyvinvointialue 19.12.2022 § 134. Hallintosääntö.
- Tarkastuslautakunta, Lapin hyvinvointialue 19.1.2023 §12. Arviointikertomus 2022.
- Tarkastuslautakunta, Lapin hyvinvointialue 16.2.2023 § 21. Arviointiperiaatteet 2023-2025.
- Tarkastuslautakunta, Lapin hyvinvointialue 11.5.2023 § 46. Arviointikertomus 2022.



Liitteet

- Liite 1. Palautekysely 2022 valtuutetuille ja varavaltuutetuille
- Liite 2. Palautekyselyn saatekirje
- Liite 3. Arviointikertomus 2022, tarkastuslautakunnan johtopäätökset ja kannanotot -taulukko
- Liite 4. Arviointikertomuksen 2022 tiivistelmän saatekirje

- Liitetaulukko 1. Arviointikertomus 2022... väittämät
- Liitetaulukko 2. Arviointikertomuksen 2022 johtopäätökset ja niistä johdetut kannanotot -taulukko... väittämät